

Л. Ю. ГАНЧАРОВ, Г. А. ПІЛПОНЧЫК

ПРАДУКЦЫЙНАСЦЬ ГАРОХА-АЎСЯНЫХ СУМЕСЯЎ

Далейшае павышэнне прадукцыйнасці жывёлагадоўлі стрымліваецца ў асноўным незбалансаванасцю кармавых рацыёнаў па пратэіне. Адною з крыніц павелічэння вытворчасці кармоў, багатых пратэінам, з'яўляецца змяшаная сяўба гароху з аўсом. У практыцы сельскагаспадарчай вытворчасці змяшаныя пасевы выкарыстоўваюцца даўно, але суадносіны кампанентаў у іх ажыццяўляюцца выключна эмпірычна без патрэбнага экалага-фізіялагічнага абгрунтавання, характару ўзаемадзеяння культур, іх канкурэнтнай здольнасці.

У цяперашні час аб прадукцыйнасці змешанай сяўбы гароху з аўсом няма адзінай думкі [1—12]. Паводле [11], найбольшыя ўраджаі, выхад пратэіну і кармавых адзінак былі атрыманы пры сяўбе сумесі з разліку

50% гароху і 50% аўса ад поўнай нормы высявання гэтых культур у чыстым выглядзе. В. І. Сідарава, З. С. Карнавухава (1983 г.) адзначаюць, што добрыя вынікі даюць сумесі ў суадносінах 1 млн шт. насення гароху і 3 млн шт. насення аўса на 1 га. Паводле даных В. Ф. Яшына (1978 г.), высокія ўраджаі былі атрыманы пры сяўбе 1,2 млн шт. насення гароху ў сумесі з 2,5 млн шт. насення аўса на 1 га. А. І. Ісаеў (1978 г.) паведамляе, што найбольш высокія ўраджаі атрымліваюць пры сяўбе насення гароху і аўса ў вагавых суадносінах 3:1, г. зн. 200—250 кг/га гароху і 70—80 кг/га аўса. Паводле звестак БелНДІЗК, лепшай нормай высявання на 1 га пялюшка-аўсянай сумесі на зялёную падкормку з'яўляюцца 1,5 млн шт. насення пялюшкі і 2,0 млн шт. насення аўса, што складае 170—190 кг пялюшкі і 70—80 кг аўса. Некаторыя даследчыкі да гэтай пары рэкамендуюць выкарыстоўваць толькі чыстую сяўбу.

Даследаванні праводзіліся ў 1982—1984 гг. на доследным полі эксперыментальнай базы «Крынічная» шляхам правядзення палявых доследаў і лабараторных аналізаў. Глеба доследнага ўчастка дзярновападзолістая супясчаная, з глыбіні каля 1 м падсцілаецца марэнным суглінкам. Ворны слой характарызуецца наступнымі аграхімічнымі паказчыкамі: гумусу — 1,55—1,62%, рН_{KCl} 5,6—6,2, колькасць P₂O₅ — 7,0—7,5, K₂O — 13—14 мг/100 г глебы. Папярэднік — збожжавыя. Агрэхніка ў доследах агульнапрынятая для зоны. Мінеральныя ўгнаенні ў дозе N₆₀P₆₀K₉₀ уносілі пад перадпасаўную культывацыю. Высывалі авёс сорту Эрбграф, гарох сорту Рамонскі 77. Поўная норма высявання аўса — 6, гароху — 1,5 млн шт. усходжага насення на 1 га. Бабовы кампанент складаў ад 15 да 75% прынятай нормы высявання ў аднавідавой сяўбе, аўса — адпаведна 25 і 85%. Сяўбу праводзілі суцэльным радковым спосабам.

Вынікі даследавання (табліца) паказалі, што найбольшы ўраджай збожжа атрыманы пры суадносінах сумесяў гароху 45% + аўса 55%. Так, калі пасля гароху ў чыстым выглядзе атрыманы ўраджай зерня 20,7, пасля аўса — 22,7, то сумесі іх далі 22,4 ц/га зерня. Такая сумесь каштоўная яшчэ і тым, што не палягае нават у вільготныя гады, а гэта дае магчымасць механізаваць уборку. Для фуражных мэт атрыманне высокіх ураджайў злакавай і бабовай культуры мае вялікае значэнне, паколькі сумесь аўса з гарохам змяшчае значна больш пратэіну і зерне балансуецца па бялку на карані.

Перавага змешаных пасаваў перш за ўсё выяўляецца ў больш высокай іх ураджайнасці і лепшай збалансаванасці кармоў па бялку. Павышэнне ўдзелу бабовага кампанента гароха-аўсянай сумесі з 15 да 45% садзейнічае павелічэнню пратэіну на 10—55% у параўнанні з чыстым аўсам. Забяспечнасць адной кармавой адзінкі страўным пратэінам залежала ад суадносін кампанентаў у сумесі. Найвышэйшай яна была ў чыстым пасеве гароху і складала 194 г. Пры разбаўленні гароху

Прадукцыйнасць гароха-аўсяных сумесяў (1982—1984 гг.)

Культура	Ураджай гароху, ц/га	Ураджай аўса, ц/га	Агульны ўраджай зерня, ц/га	Кармавых адзінак	Страўны пратэін, ц/га	Страўны пратэін на 1 к. адз., г	Ураджай зялёнай масы, ц/га	Кармавых адзінак	Страўны пратэін, ц/га	Страўны пратэін на 1 к. адз., г	Чысты даход, руб.	Сабekoшт, руб.	
												зялёнай масы	кармавых адзінак
Гарох 15% + авёс 85%	2,7	17,0	19,7	19,9	1,9	95	213	33,2	4,1	123	320,1	0,52	3,36
Гарох 30% + авёс 70%	5,6	15,1	20,7	21,3	2,3	108	222	34,0	4,3	126	328,6	0,51	3,35
Гарох 45% + авёс 55%	7,9	14,5	22,4	23,3	2,8	120	242	36,5	5,0	137	359,3	0,48	3,16
Гарох 60% + авёс 40%	10,2	11,1	21,3	22,4	3,1	138	257	38,0	5,4	142	377,6	0,45	3,06
Гарох 75% + авёс 25%	13,9	5,2	19,5	20,6	3,2	155	243	35,1	5,3	151	337,6	0,49	3,38
Гарох	20,7	—	20,7	23,1	4,5	194	242	33,8	5,8	171	319,4	0,50	3,55
Авёс	—	22,1	22,1	22,1	1,8	81	225	36,0	4,0	111	357,6	0,49	3,07

аўсом колькасць страўнага пратэіну змянялася і на варыянце, які рэкамендуецца для вытворчасці (гарох 45% + авёс 55%), склала 120 г, што адпавядае зоатэхнічнай норме.

Найбольшы ўраджай зялёнай масы атрыманы пры суадносінах сумесяў гароху 60% + аўса 40%. Так, калі гарох у чыстым выглядзе даў ураджай зялёнай масы 242, авёс — 225, то сумесі іх — 257 ц/га. Пажыўная каштоўнасць зялёнай масы змяшаных пасеваў бабова-злакавых культур шмат і чым залежыць ад суадносін кампанентаў: чым больш у сумесі бабовых (гарох 60% + авёс 40%), тым больш у ёй пратэіну. Так, пры суадносінах гароху 15% + аўса 85% страўнага пратэіну ў зялёнай масе змяшчаецца 4,1, пры суадносінах гароху 60% + аўса 40% — 5,0 ц/га. Перавага змяшаных пасеваў перш за ўсё выяўляецца ў больш высокай іх ураджайнасці і лепшай збалансаванасці атрымліваемых кармоў па бялку. Павышэнне ўдзелу бабовага кампанента гароха-аўсянай сумесі да 60% садзейнічае павелічэнню пратэіну на 35% у параўнанні з чыстым аўсом. Забяспечанасць адной кармавой адзінкі страўным пратэінам залежала ад суадносін кампанентаў у сумесі. Найвышэйшай яна была ў чыстых пасевах гароху і склала 171 г. Пры суадносінах гароху 60% + аўса 40% колькасць страўнага пратэіну склала 142 г, што адпавядае зоатэхнічнай норме.

Змяшаныя пасевы гароху з аўсом маюць і пэўныя агра-тэхнічныя недахопы. У сухія гады злакавы кампанент у барацьбе за вільгаць прыгнечаў гарох і ўраджай апошняга змяняўся. У гады дастатковага ўвільгатнення больш прадукцыйнымі з'яўляліся змяшаныя пасевы з перавагай гароху. Рэкамендуемая сумесі арыентаваны на канкрэтныя глебавыя і кліматычныя ўмовы нашай зоны. Мы не супраць аднавідавых пасеваў. Там, дзе яны прадукцыйныя, а гэта залежыць ад кліматычных фактараў, засмечанасці палёў, тэхнікі ўборкі, неабходна высаіваць і чыстыя пасевы.

Вытворчай праверкай на эксперыментальнай базе «Крынічная» Мазырскага раёна выяўлена высокая эфектыўнасць вырошчвання гароху ў сумесі з аўсом. Так, пры аптымальных суадносінах гароху і аўса (45% гароху + 55% аўса) ураджайнасць склала 29,3 ц/га, у той час як у аднавідавым пасеве гарох даў 24,3, авёс — 25,7 ц/га.

Мы лічым, што ў гаспадарках, якія назапашваюць сілас з аднагадовых траў, неабходна высаіваць сумесі з такім разлікам, каб ва ўраджай было не менш як 60% бабовых.

Вырошчванне гароху з аўсом з'яўляецца рэнтабельным мерапрыемствам. Кошт атрыманай прадукцыі ва ўсіх сумесяў вышэйшы, чым кошт затрат на яе. Больш танная кармавая адзінка і найбольш нізкі сабекошт прадукцыі атрыманы пры вырошчванні гароху ў сумесі з аўсом пры суадносінах гароху 60% + аўса 40%. Эканамічная мэтазгоднасць вырошчвання сумесяў у канчатковым выніку вызначаецца ўзроўнем чыстага даходу. Чысты даход у залежнасці ад сумесяў склаў ад 320,1 да 377,6 руб.

Такім чынам, вырошчванне ў нашых умовах рэкамендуемых гароха-аўсяных сумесяў садзейнічае ўмацаванню кармавой базы і павышэнню якасці кармоў для жывёлагадоўлі.

Вывады

1. Найбольшы ўраджай зерня атрыманы пры суадносінах сумесяў гароху 45% + аўса 55%, а зялёнай масы — пры сумесі гароху 60% + аўса 40%. У гады дастатковага ўвільгатнення больш прадукцыйныя змяшаныя з перавагай гароху або чыстыя яго пасевы.

2. Сумеснае вырошчванне гароху і аўса дазваляе атрымліваць больш устойлівыя ўраджай з лепшай збалансаванасцю кармоў па бялку.

3. Вырошчванне гароху з аўсом з'яўляецца рэнтабельным мерапрыемствам. Больш танная кармавая адзінка і найбольш нізкі сабекошт

прадукцыі пры вырошчванні гароху з аўсам на зерне атрыманы пры суадносінах гароху 45% + аўса 55%, на зялёную масу — пры сумесі гароху 60% + аўса 40%.

Summary

The studies have shown that the highest grain and green material yields were obtained at the ratios of 45% (peas)+50% (oats) and 60% (peas)+40% (oats) of the full sowing rates in the single species crops, respectively. The advantage of mixed crops is largely expressed in their higher yields and better protein balance.

Літаратура

1. Алексеев Е. К. Зернобобовые культуры в БССР. Минск, 1953.
2. Бондарь Г. В., Лавриненко Г. Т. Зернобобовые культуры. М., 1977.
3. Вавилов П. П., Посыпанов Г. С. Бобовые культуры и проблема растительного белка. М., 1983.
4. Возделывание зернобобовых культур в Белоруссии (рекомендации). Минск, 1984.
5. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. М., 1979.
6. Исаев А. П. Повышение содержания белка в кормовых смесях. М., 1978.
7. Кукреш Л. В. Интенсивные технологии возделывания зернобобовых культур. Жодино, 1987.
8. Прянишников Д. Н. Люпин — на службу социалистическому земледелию. М., 1931.
9. Стрелков И. Г., Романенкова М. М. // Селекция и семеноводство. 1959. № 3.
10. Тарануха Г. И. // Селекция и семеноводство люпина. Минск, 1980. С. 20—25.
11. Чухнин Ю. А. Возделывание гороха в Нечерноземной зоне РСФСР. М., 1983.
12. Юхимчук Ф. Ф. Люпин в земледелии. Киев, 1963.